

ВИТЯГИ

**СТАНДАРТИ КЗК ТА ПРАКТИКА ЄСПЛ
ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ
У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ**

**НЕПОВНОЛІТНІ, ЯКІ УТРИМУЮТЬСЯ
У ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЛЬНИЦІ
(СТАНДАРТИ КЗК)**

Саме в період, який безпосередньо слідує за арештом, люди піддаються найбільшому ризику жорстокого поводження.

З огляду на це, КЗК відстоює три основні гарантії (а саме: право затриманих осіб повідомити близького родича або іншу особу про їх утримання під вартою, право на доступ до адвоката й право на доступ до лікаря), які повинні застосовуватися з моменту позбавлення волі (тобто з моменту, щойно особа зобов'язана залишатися в правоохоронній установі)¹.

Враховуючи їх вразливість неповнолітніх, неповнолітні, які утримуються в поліцейській дільниці, завжди повинні користуватися такими додатковими гарантіями проти жорстокого поводження:

- співробітники правоохоронних органів повинні перебувати під формальним зобов'язанням забезпечити, щоб родичам або іншій дорослій особі, якій довіряє неповнолітній, було повідомлено про те, що неповнолітнього було затримано (незалежно від того, просив неповнолітній зробити це чи ні);

- затримані неповнолітні ніколи не повинні піддаватися допиту і їм не повинно пропонуватися зробити будь-яку заяву або підписати будь-який документ про правопорушення, у скоєнні якого він/вона підозрюється, без присутності адвоката і, в принципі, дорослої особи, якій вона довіряє (варіант «не бажає зустрічатися з адвокатом» не повинен застосовуватися щодо неповнолітніх);

- спеціальний бюлетень з інформацією, викладеною вище, повинен надаватися всім неповнолітнім, узятим під варту, відразу після їх прибуття до правоохоронних органів².

Бюлетень повинен бути адаптований для дітей, написаний просто і зрозуміло та доступний різними мовами.

Особливу увагу слід приділяти забезпеченню того, щоб неповнолітні в повній мірі

¹ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 98.

² Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 98.

Ягунов Д.В.
ЗАБОРОНА КАТУВАНЬ: ПРАКТИКА ЄСПЛ ТА СТАНДАРТИ ЄКЗК

*За ред. А. Костіна, зі вступ. словами Й. Бронза, М. Гнатівського,
А. Кориневича, А. Костіна, Г. Мамедова. – Одеса : Фенікс, 2021.*

розуміли інформацію³.

Жодна особа не повинна утримуватися в правоохоронних установах упродовж тривалого часу, оскільки такі установи, як правило, не забезпечують належних умов і відповідного режиму.

Крім того, досвід показав, що особи, які перебувають під вартою, є більш уразливими і часто схильні до підвищеного ризику піддатися катуванням та іншим формам жорстокого поводження.

Звідси випливає, що повинні бути докладені ще більші зусилля, щоб утримання під вартою в правоохоронних установах було мінімальним для неповнолітніх⁴.

Неповнолітні не повинні утримуватися в правоохоронних установах більш ніж 24 години⁵.

Уразливість неповнолітніх означає, що в принципі вони повинні розміщуватися окремо від дорослих.

Для цього, було б дуже бажано заснувати окремі поліцейські підрозділи у справах неповнолітніх, щоб неповнолітні могли бути якнайшвидше усунені від осіб, які перебувають під вартою і розміщені в спеціалізованому закладі тримання⁶.

Співробітники правоохоронних органів, які часто або виключно займаються неповнолітніми або які головним чином займаються попередженням злочинності серед неповнолітніх, повинні проходити спеціальне початкове навчання та постійне підвищення кваліфікації⁷.

³ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 98.

⁴ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 99.

⁵ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 99.

⁶ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 99.

⁷ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 100.

УВ'ЯЗНЕНІ НЕПОВНОЛІТНІ

Статтю 3 Конвенції не можна тлумачити як встановлення загального обов'язку звільняти неповнолітнього ув'язненого, адже Конвенція не забороняє державам ув'язнювати неповнолітніх.

«Kuparadze v. Georgia», п. 60⁸

«T. v. the United Kingdom» [GC], п. 97⁹

Тим не менш, розміщення неповнолітнього з дорослими ув'язненими навіть на короткий проміжок часу може здійснити на нього сильне враження, яке в поєднанні з іншими неадекватними умовами ув'язнення може призвести до порушення статті 3 Конвенції.

«Zherdev v. Ukraine», п.п. 92-93¹⁰

Міжнародні стандарти дозволяють широкий підхід до способу здійснення розподілу неповнолітніх та дорослих правопорушників, включаючи розміщення неповнолітніх правопорушників в окремих частинах установ, зазвичай призначених для дорослих ув'язнених. Це автоматично не свідчить про порушення статті 3 Конвенції. Проте Суд повинен оцінити, чи відповідають умови тримання в цілому зобов'язанням держави за статтею 3 Конвенції.

«I.E. v. Moldova», п. 43¹¹

Усі затримані неповнолітні, підозрювані або обвинувачені у вчиненні злочину, утримувалися в центрах затримання, спеціально призначених для осіб цього віку, в яких середовище не нагадує в'язницю, а режим враховує їх потреби, та в яких працюють особи, навчені поводженню з неповнолітніми¹².

Моделлю для утримання затриманих неповнолітніх осіб у всіх європейських країнах є установа, в основу якої покладено власне інтереси неповнолітніх і які засновані на концепції сімейного помешкання.

Установа складається з невеликих добре укомплектованих персоналом блоків, кожен з яких містить обмежену кількість одномісних кімнат (як правило, не більш ніж десять), а також зону загального користування.

Неповнолітні упродовж дня зайняті різною цілеспрямованою діяльністю, а персонал заохочує почуття спільноти в межах блоку¹³.

Неповнолітні (незалежно від того, знаходяться вони під вартою або відбувають покарання) повинні, як правило, утримуватися не в установах для дорослих, а натомість в

⁸ «Kuparadze v. Georgia», application № 30743/09, judgment 21.09.2017

⁹ «T. v. the United Kingdom» [GC], application № 24724/94, judgment 16.12.1999

¹⁰ «Zherdev v. Ukraine», application № 34015/07, judgment 27.04.2017

¹¹ «I.E. v. Moldova», application № 45422/13, judgment 26.05.2020

¹² Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 101.

¹³ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 101.

Ягунов Д.В.
ЗАБОРОНА КАТУВАНЬ: ПРАКТИКА ЄСПЛ ТА СТАНДАРТИ ЄКЗК

*За ред. А. Костіна, зі вступ. словами Й. Бронза, М. Гнатівського,
А. Кориневича, А. Костіна, Г. Мамедова. – Одеса : Фенікс, 2021.*

місцях, спеціально призначених для їхньої вікової групи.

Коли у виняткових випадках вони утримуються у в'язницях для дорослих, неповнолітні повинні завжди розміщуватися окремо від них, у спеціальному блоці.

Крім того, дорослі ув'язнені не повинні мати доступ до цього блоку.

Тим не менш, можуть існувати аргументи на користь участі неповнолітніх у заходах, що проводяться поза камерами, разом з дорослими ув'язненими, за обов'язкової умови відповідного контролю з боку персоналу.

Такі ситуації виникають, наприклад, коли в установі перебуває дуже мало або тільки один неповнолітній; мають бути вжиті заходи, щоб уникнути фактичного одиночного ув'язнення неповнолітніх¹⁴.

Неповнолітні, затримані в рамках кримінального законодавства, не повинні, в принципі, утримуватися з неповнолітніми, позбавленими волі за іншими підставами¹⁵.

Неповнолітні чоловічої й жіночої статі, розміщені в одному й тому ж закладі, повинні розміщуватися в окремих блоках, хоча вони й можуть об'єднуватися для організованих заходів упродовж дня під відповідним контролем¹⁶.

Молоді дорослі правопорушники можуть, за необхідності, розглядатися як неповнолітні та утримуватися відповідним чином.

Ця практика може бути корисною для молодих людей, але вимагає ретельного управління, щоб запобігти появі негативної поведінки¹⁷.

Добре продумані центри утримання під вартою для неповнолітніх повинні забезпечувати позитивні й індивідуальні умови утримання для неповнолітніх, які поважають їхню гідність й недоторканність приватного життя.

Усі приміщення повинні бути відповідним чином оформлені, забезпечувати хороший доступ природного освітлення та вентиляцію¹⁸.

Зважаючи на вік заявника, тривалість його тримання у в'язниці разом з повнолітніми особами, ненадання належної медичної допомоги у його психологічних проблемах та, зрештою, на невжиття заходів для запобігання повторних спроб вчинення самогубства, Суд не має сумнівів, що заявника було піддано нелюдському та такому, що принижує гідність, поводженню. Таким чином, було порушено статті 3 Конвенції.

«Güveç v. Turkey», п.п. 91-98¹⁹

¹⁴ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 102.

¹⁵ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 103.

¹⁶ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 103.

¹⁷ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 103.

¹⁸ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 104.

¹⁹ «Güveç v. Turkey», application № 70337/01, judgment 20.01.2009

МАТЕРІАЛЬНІ УМОВИ УТРИМАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ПІД ВАРТОЮ

Неповнолітні повинні, як правило, розміщуватися в окремих спальнях; повинні бути надані пояснення, чому в інтересах неповнолітнього буде розділити спальне приміщення з іншим ув'язненим.

Неповнолітніх слід запитати про те, чи вони бажають розділити спальне приміщення; вони повинні бути в змозі зазначити, з ким вони хотіли б бути розміщені²⁰.

Необхідно уникнути розміщення підлітків у великих спальних приміщеннях, оскільки досвід Комітету показує, що це ставить неповнолітніх під значно більшу небезпеку насильства та експлуатації²¹.

Використання установ з великими спальними приміщеннями має бути припинено²².

Неповнолітні повинні мати вільний доступ до санітарних приміщень, які є гігієнічними і поважають приватне життя.

Зокрема, увага повинна приділятися забезпеченню того, щоб неповнолітні особи жіночої статі отримували безперешкодний доступ до санітарних приміщень та душових кімнат, а також предметів гігієни, таких як гігієнічні прокладки²³.

Неповнолітні правопорушники також повинні мати право носити свій власний одяг, якщо він підходящий.

Особи, які не мають відповідного власного одягу, повинні бути забезпечені неформеним одягом установою²⁴.

²⁰ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 104.

²¹ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 104.

²² Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 104.

²³ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 105.

²⁴ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 106.

РЕЖИМ УТРИМАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ УВ'ЯЗНЕНИХ

Хоча відсутність цілеспрямованої діяльності є згубною для будь-якого ув'язненого, це особливо шкідливо для неповнолітніх, які мають особливі потреби у фізичній активності та інтелектуальній стимуляції.

Неповнолітні в'язні повинні проходити упродовж дня повну програму освіти, спорту, професійної підготовки, відпочинку та іншої цілеспрямованої діяльності поза межами камери²⁵.

Фізичні вправи повинні складати важливу частину щоденної програми неповнолітніх²⁶.

Всі неповнолітні повинні мати можливість регулярно тренуватися, принаймні дві години щодня, з яких принаймні одна година повинна проходити на відкритому повітрі, а за можливості більше.

Відкриті дворики для тренувань повинні бути просторими і відповідним чином обладнані, щоб надавати неповнолітнім реальну можливість розвиватися фізично (наприклад, займатися спортом); вони також повинні бути обладнані укриттям на випадок негоди²⁷.

При надходженні, повинен складатися індивідуалізований план для кожного неповнолітнього із зазначенням мети, терміну та засобів, за допомогою яких повинні бути досягнуті цілі, для того, щоб найкращим чином використовувати час, який неповнолітній проводитиме у закладі тримання, розвивати навички та компетенції, які допоможуть йому/їй повернутися до нормального життя²⁸.

Освіта та професійна підготовка, запропонована неповнолітнім, які перебувають у місцях несвободи, повинні відповідати тим, що існують у суспільстві, надаватися професійними викладачами/тренерами²⁹.

Неповнолітні, які перебувають у місцях несвободи, повинні отримувати ті ж самі типи дипломів або сертифікатів (після успішного завершення освітньої програми), як і неповнолітні, які відвідують освітні установи за місцем проживання.

Повинні бути вжиті заходи, щоб уникнути, щоб ці дипломи/сертифікати не містили

²⁵ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 107.

²⁶ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 108.

²⁷ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 108.

²⁸ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 109.

²⁹ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 110.

Ягунов Д.В.
ЗАБОРОНА КАТУВАНЬ: ПРАКТИКА ЄСПЛ ТА СТАНДАРТИ ЄКЗК

*За ред. А. Костіна, зі вступ. словами Й. Бронза, М. Гнатовського,
А. Кориневича, А. Костіна, Г. Мамедова. – Одеса : Фенікс, 2021.*

жодні ознаки приналежності неповнолітнього до відповідної установи³⁰.

Враховуючи особливо складну біографію багатьох неповнолітніх, зусилля повинні бути спрямовані на те, щоб заохочувати і мотивувати їх відвідувати навчальні заняття / професійне навчання та брати участь у практичних заняттях, на яких вони зможуть отримати навички, які допоможуть їм після звільнення³¹.

Повинна заохочуватися практику навчання неповнолітніх з використанням комп'ютерів (зокрема Інтернету) та/або відвідування обраними затриманими неповнолітніми школи громади поза межами центру для утримання³².

Неповнолітні особи жіночої статі не повинні ні за яких обставин отримувати менший догляд, захист, допомогу і навчання, ніж неповнолітні особи чоловічої статі, незважаючи на те, що їх набагато менше, і що центри утримання під вартою майже завжди призначені для ув'язнених чоловіків.

За необхідності, повинні бути вжиті додаткові заходи для забезпечення рівного ставлення³³.

У різних відвіданих установах КЗК виявив існування диференційованого режиму на основі заохочення, що передбачає винагороду для неповнолітніх, які співпрацюють і показують хорошу поведінку, тоді як до ув'язнених, які проявляють негативну поведінку, застосовуються різні обмеження.

З точки зору Комітету, поведінковий підхід може бути корисним у заохоченні неповнолітніх ув'язнених дотримуватися норм життя в групі і продовжувати конструктивний шляху саморозвитку.

Тим не менш, скасування заохочення через недотримання правил може швидко досягти рівня позбавлення волі, що є несумісним з мінімальними вимогами.

Зокрема, повинні бути вжиті заходи, щоб уникнути застосування до цих неповнолітніх режиму, який схожий до одиночного ув'язнення.

Крім того, повинні бути формальні і прозорі процедури, аби уникнути застосування «виховних заходів», які стають чи сприймаються як довільні³⁴.

³⁰ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 110.

³¹ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 110.

³² Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 110.

³³ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 111.

³⁴ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 112.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я УВ'ЯЗНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІХ

Здоров'я неповнолітніх, позбавлених волі, необхідно охороняти відповідно до встановлених медичних стандартів, що застосовуються до неповнолітніх у цілому у вільному суспільстві. Влада завжди повинна керуватися найкращими інтересами дитини, а дитині слід гарантувати належний догляд та захист. Більше того, якщо влада вирішує питання щодо позбавлення свободи неповнолітнього, слід зробити медичну оцінку стану здоров'я дитини, щоб визначити, чи можна його чи її розміщувати в центрі для утримання неповнолітніх.

«Blokhin v. Russia» [GC], п. 138³⁵

При розгляді питання, що стосується медичного обслуговування в тюрмах, КЗК керується у своїй роботі рядом загальних критеріїв (доступ до лікаря, рівність догляду, згода пацієнта і конфіденційність, профілактика захворювань, професійна незалежність та професійна компетенція)³⁶.

Крім того, у своїй 23-ій Загальній доповіді, Комітет детально виклав свої стандарти, що стосуються ролі тюремної служби охорони здоров'я в запобіганні жорстокого поводження (зокрема, шляхом систематичної реєстрації травм та надання інформації відповідним органам).

Природно, всі вищезазначені стандарти застосовуються в рівній мірі до закладів для неповнолітніх³⁷.

При цьому повинна приділятися особлива увага конкретним медичним потребам неповнолітніх, позбавлених волі.

Особливо важливо, щоб медико-санітарна допомога, що пропонується неповнолітнім, становила невід'ємну частину багатопрофільної (медико-психо-соціальної) програми допомоги.

Це передбачає, зокрема, що при вступі до виправної установи всі неповнолітні повинні проходити всебічну індивідуальну оцінку медичних, психологічних і соціальних потреб, і що завжди існує тісна координація між роботою медико-санітарної команди установи (лікарі, медсестри, психологи тощо) й іншими фахівцями, зокрема фахівцями з навчання, соціальними працівниками і вчителями, які постійно контактують з ув'язненими.

Мета повинна полягати в тому, щоб медико-санітарна допомога, яка надається неповнолітнім ув'язненим, була складовою частиною невидимої комплексної мережі підтримки та терапії³⁸.

³⁵ «Blokhin v. Russia» [GC], application № 47152/06, judgment 23.03.2016

³⁶ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 113.

³⁷ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 113.

³⁸ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 114.

Ягунов Д.В.
ЗАБОРОНА КАТУВАНЬ: ПРАКТИКА ЄСПЛ ТА СТАНДАРТИ ЄКЗК

*За ред. А. Костіна, зі вступ. словами Й. Бронза, М. Гнатовського,
А. Кориневича, А. Костіна, Г. Мамедова. – Одеса : Фенікс, 2021.*

Усі неповнолітні мають бути належним чином опитані і фізично обстежені лікарем або кваліфікованою медсестрою, яка звітує лікарю, якомога швидше після їх надходження до центру утримання під вартою, за можливості в день прибуття.

У разі належного виконання, таке медичне обстеження при надходженні має дозволяти медичній службі виявляти неповнолітніх з потенційними проблемами здоров'я (наприклад, наркоманією, пережитим сексуальним насильством і суїцидальними тенденціями).

Виявлення таких проблем на досить ранньому етапі сприятиме вжиттю ефективних превентивних заходів в рамках медико-психо-соціальної програми допомоги установи³⁹.

Також широко визнано, що затримані неповнолітні мають тенденцію проявляти ризиковану поведінку, особливо по відношенню до наркотиків, алкоголю і сексу, і що вони можуть завдавати собі шкоди.

В результаті, в кожному центрі утримання для неповнолітніх повинна існувати всеосяжна стратегія з реагування на зловживання психоактивними речовинами (зокрема профілактики та лікування) та профілактики нанесення шкоди самому собі і суїциду.

Забезпечення медичної освіти щодо заразних хвороб є ще одним важливим елементом програми медико-санітарної допомоги.

Неповнолітні, які мають проблеми з психічним здоров'ям, мають знаходитися під опікою лікарів-психіатрів і психологів, що спеціалізуються в галузі охорони психічного здоров'я дітей та підлітків⁴⁰.

Особлива увага завжди має приділятися потребам охорони здоров'я неповнолітніх жіночої статі: повинен бути забезпечений доступ до гінекологів та освіти щодо охорони здоров'я жінок.

Вагітні неповнолітні дівчата і неповнолітні матері повинні отримувати відповідну підтримку та медичну допомогу в місцях позбавлення волі; наскільки це можливо, повинні застосовуватися альтернативи триманню під вартою або ув'язненню.

У зв'язку з цим, відповідні стандарти для жінок, позбавлених волі, які КЗК розробив в Десятій Загальній доповіді, однаково стосуються затриманих неповнолітніх жінок⁴¹.

Медичний персонал повинен відігравати активну роль у контролі якості і кількості їжі.

Стан харчування неповнолітніх повинен оцінюватися шляхом, серед іншого, складання діаграми зростання для тих неповнолітніх, які досі перебувають у фазі росту⁴².

³⁹ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 115.

⁴⁰ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 116.

⁴¹ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 117.

⁴² Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 118.

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УСТАНОВ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Утримання та догляд за неповнолітніми, позбавленими волі, є особливо складним завданням.

Слід враховувати, що багато з них стали жертвами фізичного, сексуального чи психологічного насильства.

Співробітники, які покликані виконати це завдання, повинні бути ретельно відібрані відповідно до їх особистісної зрілості, професійної чесності і здатності впоратися з проблемами роботи і дбання про цю вікову групу⁴³.

Зокрема, повинні бути вжиті заходи для забезпечення регулярної присутності фахівців з навчання, психологів та соціальних працівників у центрах утримання під вартою для неповнолітніх.

Вони повинні бути віддані роботі з молоддю, і бути в змозі спрямовувати і мотивувати їх⁴⁴.

З метою уникнення тюремного середовища, персонал, що працює безпосередньо з неповнолітніми, як правило, не повинен мати при собі кийки, аерозолі, що виводять з ладу, або інші засоби стримування⁴⁵.

Слід заохочувати практику, яку КЗК спостерігав в ряді ізоляторів для неповнолітніх, коли персонал не носить тюремну форму⁴⁶.

Персонал обох статей може справити корисний вплив на характер утримання під вартою і сприяти більш турботливій і невимушеній атмосфері⁴⁷.

Усі співробітники, що знаходяться в безпосередньому контакті з неповнолітніми, зокрема мають обов'язки з охорони осіб, які перебувають під вартою, повинні отримувати професійну підготовку, як під час введення у посаду, так і на постійній основі, а також отримувати відповідну зовнішню підтримку та нагляд у виконанні ними своїх обов'язків⁴⁸.

Особлива увага повинна приділятися навчанню персоналу в галузі запобігання випадкам застосування сили та реагування на них, особливо в усній деескалації конфліктів

⁴³ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 119.

⁴⁴ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 119.

⁴⁵ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 119.

⁴⁶ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 119.

⁴⁷ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 119.

⁴⁸ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 120.

Ягунов Д.В.
ЗАБОРОНА КАТУВАНЬ: ПРАКТИКА ЄСПЛ ТА СТАНДАРТИ ЄКЗК

*За ред. А. Костіна, зі вступ. словами Й. Бронза, М. Гнатівського,
А. Кориневича, А. Костіна, Г. Мамедова. – Одеса : Фенікс, 2021.*

для скорочення напруги, і професійним методам стримування⁴⁹.

Адміністрація закладу несе відповідальність за вжиття спеціальних запобіжних заходів для захисту неповнолітніх від усіх форм насильства, включно з сексуальними домаганнями та іншими видами експлуатації.

Співробітники повинні пильнувати ознаки залякування та агресивної поведінки (зокрема фізичного і сексуального насильства, словесні образи, вимагання та крадіжок особистого майна інших неповнолітніх) і знати, як реагувати відповідним чином і займати активну позицію, щоб запобігати таким інцидентам⁵⁰.

⁴⁹ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 120.

⁵⁰ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 121.

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

www.yagunov.in.ua
d.yagunov@gmail.com

ЗВ'ЯЗКИ НЕПОВНОЛІТНІХ УВ'ЯЗНЕНИХ ІЗ ЗОВНІШНІМ СВІТОМ

Активне просування контакту із зовнішнім світом може бути особливо корисним для неповнолітніх, позбавлених волі, багато з яких можуть мати поведінкові проблеми, пов'язані з емоційною депривацією або відсутністю соціальних навичок.

Необхідно докласти всіх зусиль, щоб забезпечити для всіх неповнолітніх ув'язнених можливість контактувати зі своїми сім'ями та іншими особами з моменту їх розміщення у центрах утримання під вартою⁵¹.

Поняття сім'ї повинно тлумачитися широко, з тим щоб включити контакти з особами, з якими неповнолітні встановили відносини, порівнювані з сімейними, навіть якщо відносини не були оформлені⁵².

Для їх соціальної інтеграції неповнолітні повинні, наскільки це можливо, також мати регулярні відпустки (у супроводі або поодиночці)⁵³.

Неповнолітні повинні мати право на відвідування тривалістю більш ніж одна година щотижня; вони також повинні бути в змозі приймати відвідувачів у вихідні дні.

Короткострокові візити повинні бути дозволені, як правило, у відкритих умовах⁵⁴.

КЗК спостерігав у деяких країнах, що неповнолітні мають право на довгострокові неконтрольовані відвідування.

За винятком випадків, коли це не в інтересах неповнолітніх, такий підхід особливо вітається з метою підтримання сімейного життя неповнолітнього і його/її близьких родичів та реінтеграції неповнолітнього у суспільство⁵⁵.

Усі неповнолітні, зокрема ті, що перебувають у попередньому ув'язненні, повинні мати частий доступ до телефону, а також можливість здійснювати своє право на листування у будь-який час.

З міркувань безпеки окремі телефонні розмови і листування можуть контролюватися та можуть бути заборонені лише у виключних випадках.

Будь-яке таке рішення повинне бути основане на обґрунтованому ризику змови або іншої незаконної діяльності, і діяти упродовж визначеного періоду⁵⁶.

⁵¹ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 122.

⁵² Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 122.

⁵³ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 122.

⁵⁴ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 123.

⁵⁵ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 123.

⁵⁶ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 124.

Ягунов Д.В.
ЗАБОРОНА КАТУВАНЬ: ПРАКТИКА ЄСПЛ ТА СТАНДАРТИ ЄКЗК

*За ред. А. Костіна, зі вступ. словами Й. Бронза, М. Гнатівського,
А. Кориневича, А. Костіна, Г. Мамедова. – Одеса : Фенікс, 2021.*

У деяких установах, які відвідав Комітет, неповнолітні мають право спілкуватися з членами сім'ї на регулярній основі за допомогою безкоштовних голосових послуг передачі голосу через Інтернет (VoIP).

Така практика вельми вітається. Однак, вона не повинна розглядатися як заміна відвідуванням⁵⁷.

Інформація про переведення, звільнення, дисциплінарні санкції, захисні заходи й заходи безпеки, які застосовуються до неповнолітніх, а також про будь-які хвороби, травми або смерть повинна негайно надаватися батькам або законним представникам неповнолітнього⁵⁸.

⁵⁷ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 124.

⁵⁸ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 125.

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

www.yagunov.in.ua
d.yagunov@gmail.com

ДИСЦИПЛІНА І БЕЗПЕКА В МІСЦЯХ УВ'ЯЗНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Відновлювальне вирішення конфлікту повинно мати пріоритет над формальними дисциплінарними процедурами і санкціями⁵⁹.

Дисциплінарні санкції, якщо їх застосовувати, повинні виходити з принципу пропорційності і вводитися в повній відповідності з формальними дисциплінарними правилами і процедурами, а не у формі неофіційного покарання⁶⁰.

Будь-яка форма колективного покарання є неприйнятною⁶¹.

У ряді установ, відвіданих КЗК, нерідко співробітники застосовували так званий «педагогічний ляпас» або інші форми фізичного покарання до неповнолітніх, які погано поводитися.

У зв'язку з цим, КЗК нагадує, що тілесні покарання ймовірно являтимуть собою жорстоке поводження і повинні бути суворо заборонені⁶².

Неповнолітньому ніколи не повинно бути відмовлено у контактах із зовнішнім світом як дисциплінарний захід; також, такі контакти не повинні обмежуватися, якщо дисциплінарне стягнення не стосується їх⁶³.

Будь-яка форма ізоляції неповнолітніх є заходом, що може поставити під загрозу їх фізичне та/або психічне благополуччя і, отже, повинна застосовуватися тільки у крайньому разі⁶⁴.

Одиночне ув'язнення як захід дисциплінарного впливу повинно застосовуватися тільки на дуже короткі періоди і за жодних обставин не перевищувати трьох днів.

Щоразу, коли до неповнолітніх може бути застосований такий захід, вони повинні бути забезпечені соціально-освітньою підтримкою та мати контакт з людьми.

Член медичного персоналу має відвідати неповнолітнього відразу після розміщення, а після цього на регулярній основі, принаймні один раз на день, і надавати йому/їй негайну медичну допомогу та лікування⁶⁵.

⁵⁹ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 126.

⁶⁰ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 126.

⁶¹ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 126.

⁶² Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 126.

⁶³ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 127.

⁶⁴ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 128.

⁶⁵ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 128.

Ягунов Д.В.
ЗАБОРОНА КАТУВАНЬ: ПРАКТИКА ЄСПЛ ТА СТАНДАРТИ ЄКЗК

*За ред. А. Костіна, зі вступ. словами Й. Бронза, М. Гнатівського,
А. Кориневича, А. Костіна, Г. Мамедова. – Одеса : Фенікс, 2021.*

КЗК визнає, що такий захід, як одиночне ув'язнення для захисту або у превентивних цілях, може в дуже рідкісних випадках бути потрібним для того, щоб захистити особливо вразливих неповнолітніх або запобігти серйозним ризикам заради безпеки інших або безпеки в'язниці, за умови, що не може бути знайдено абсолютно жодного іншого рішення.

Рішення про застосування кожної такого заходу повинно прийматися компетентним органом на основі чіткої процедури, із зазначенням характеру ув'язнення, тривалості, підстави, за якою воно може бути призначено, і забезпеченням процесу регулярного перегляду, а також можливості для неповнолітнього оскаржити таке рішення у незалежному зовнішньому органі.

Неповнолітні завжди повинні мати контакт з людьми і щоденно відвідуватися членами медичного персоналу⁶⁶.

Поміщення жорстокого та/або роздратованого неповнолітнього в заспокійливу кімнату повинно бути виключно винятковою мірою. Будь-яка така міра не повинна тривати більше декількох годин, і ніколи не повинна використовуватися як неофіційне покарання⁶⁷.

Фізичне гамування ніколи не повинно використовуватися у цьому контексті.

Кожен випадок поміщення неповнолітнього в заспокійливу кімнату повинен бути негайно доведений до відома лікаря, щоб дозволити йому/їй піклуватися неповнолітнього.

Крім того, кожен такий випадок поміщення повинен бути зареєстрований в центральному реєстрі, а також в особистій справі неповнолітнього⁶⁸.

⁶⁶ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 129.

⁶⁷ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 129.

⁶⁸ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 129.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРАВА УВ'ЯЗНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІХ

При надходженні всі неповнолітні повинні одержувати примірник правил поведінки в повсякденному житті в установі та письмовий опис їх прав та обов'язків на мові і в такий спосіб викладення, що вони можуть зрозуміти⁶⁹.

Неповнолітні також повинні отримувати інформацію про те, як подати скаргу, зокрема контактні дані компетентних органів для розгляду скарг, а також адреси служб, що надають юридичну допомогу⁷⁰.

Для тих неповнолітніх, які є неписьменними або не можуть зрозуміти мову в письмовій формі, наведена вище інформація повинна передаватися в порядку, що забезпечує її повне розуміння⁷¹.

⁶⁹ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 130.

⁷⁰ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 130.

⁷¹ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 130.

ПРОЦЕДУРИ РОЗГЛЯДУ СКАРГ ТА ПЕРЕВІРОК В УСТАНОВАХ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Ефективні процедури розгляду скарги та перевірок є основними гарантіями проти жорстокого поводження у всіх місцях утримання під вартою, включно з центрами утримання під вартою для неповнолітніх⁷².

Неповнолітні (а також їхні батьки чи законні представники) повинні мати можливість подавати скарги до установ адміністративної системи і повинні мати право розгляду скарг – на конфіденційній основі – незалежним органом⁷³.

Процедури розгляду скарг повинні бути простими, ефективними і підходящими для дитини, особливо щодо використовуваної мови⁷⁴.

Неповнолітні (а також їхні батьки чи законні представники) повинні мати право звернутися за юридичною консультацією щодо скарг і отримувати безоплатну правову допомогу, якщо цього вимагають інтереси правосуддя⁷⁵.

Комітет також надає особливе значення регулярним відвідуванням усіх місць утримання під вартою для неповнолітніх незалежним органом, наприклад, інспекційною комісією, суддею, уповноваженим з прав дітей або національним превентивним механізмом, який повинен мати право отримувати і, якщо необхідно, вживати заходи відповідно до скарг неповнолітніх або скарг, поданих їх батьками або законними представниками, оглядати житло та об'єкти, а також оцінювати, наскільки ці установи діють відповідно до вимог національного законодавства та відповідних міжнародних стандартів.

Члени інспекційних органів мають бути активними і вступати в прямий контакт з неповнолітніми, зокрема шляхом приватного опитування ув'язнених⁷⁶.

⁷² Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 131.

⁷³ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 131.

⁷⁴ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 131.

⁷⁵ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 131.

⁷⁶ Неповнолітні, позбавлені волі відповідно до кримінального законодавства. 24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015)1-part, 2015. П. 132.